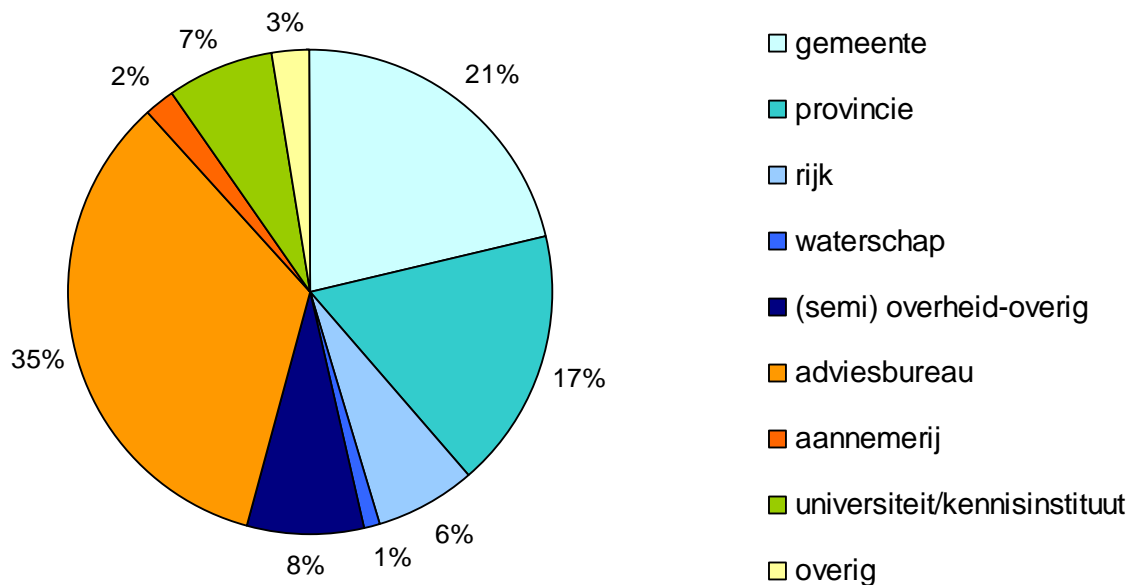

Platform bodembeheer: Instrumentenparade 2010

9 februari 2010, Provinciehuis Zuid-Holland

Deze Platform Bodembeheer bijeenkomst over instrumenten is bezocht door ca 115 deelnemers. De deelnemers vormden een brede vertegenwoordiging uit de bodemsector, waarbij vooral de overheden (gemeente, provincie) en adviesbureaus goed werden vertegenwoordigd. (zie taartdiagram).

Den Haag

De bijeenkomst

In de bijeenkomst zijn instrumenten de revue gepasseerd die de afgelopen jaren zijn ontwikkeld door overheid, SIKB, SKB, Bodem+ en andere partijen voor bodem en ondergrond. In 2007 heeft het Platform een soortgelijke bijeenkomst over de bodemsaneringsketen georganiseerd, maar anno 2010 zijn we wat verder gegaan. In 2010 zijn ook de instrumenten ten aanzien van grondstromen, gebiedsontwikkeling en ondergrond & gebiedsgericht grondwaterbeheer aan bod gekomen.

Deze verbreding illustreert de transitie die de laatste jaren gaande is. Bodem en ondergrond zijn niet langer onderdeel van milieubeleid, maar maken deel uit van het ruimtelijke beleid. Hierbij wordt steeds meer samengewerkt met andere werkvelden (klimaat, water, energie etc.). Er bestaat daarnaast een toenemende aandacht voor ondergrondse ordening en gebruik van de ondergrond (bodemenergie, gebruik ecosysteemdiensten, ondergronds ruimtegebruik). Ook verschuiven bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Gedurende de verandering en verbreding van de focus voor de bodem hebben veel projecten en beleidsontwikkelingen plaatsgevonden.

In de bijeenkomst hebben we veel van de beschikbare instrumenten op een rij gezet in een instrumentenparade 2010. Daarnaast zijn voor de categorieën gebiedsontwikkeling, grondstromen en ondergrond & gebiedsgericht grondwaterbeheer. Opvallend en wellicht kenmerkend voor het stadium waarin de transitie zich bevindt, was dat de meeste belangstelling voor de workshops uit ging naar de nieuwere categorieën.

Hieronder treft u een verslag van de bijeenkomst aan.

De instrumentenparade

Dagvoorzitter Hero Prins (Deltares) opent de instrumentenparade en opent de instrumentenparade.

Deze start met de categorie gebiedsontwikkeling. Willem van Deursen (Carthago) gaat in op het instrument 'bodem4gebieden'. In bodem4gebieden zijn verschillende instrumenten verzameld die toegepast kunnen worden in gebiedsontwikkeling. Vervolgens showt Marloes Springer (Royal Haskoning) de voorradenmethode. In deze worden bodemthema's of ecosysteemdiensten vertaald naar voorraden op de kaart.

Bij het thema grondstromen start Petra Bakker (Bodem+) met de risicotoolbox. Op voorhand een niet helemaal logisch indeling, omdat dit instrument oorspronkelijk is gebouwd voor bodemverontreinigingen. Petra vertelt de zaal echter dat de risicotoolbox is uitgebreid voor grondstromen. Daarna is het de beurt aan Erik Doekemeijer (ECD Milieu). Hij vertelt de zaal over de handige SIKB-waaiers en gaat vooral in op de waaier Hergebruik in civiel-technische werken.

In de categorie saneringsketen laat Arthur de Groof (SIKB) instrumenten zien uit het project EUREKA (NTA, protocollen, toetslijst), het nieuwe protocol 2006 (Mechanisch boren), protocolliseren van onderzoeks- en saneringstechnieken. Vervolgens is het de beurt aan Thom Maas (Agentschap NL) om de Richtlijn Herstel en Beheer inclusief de zoekapplicatie naar diverse tools bij bodemsanering te tonen.

De catwalk wordt afgesloten met het thema ondergrond en gebiedsgericht grondwaterbeheer. Rutger Wierikx (IF technology) verzorgt een toelichting op de WKO tool. Matthijs Bonte (KWR) gaat in op het afwegingskader Ondergrond dat in opdracht van VROM is ontwikkeld.

Openingspresentatie Han de Wit (TAUW)

Han de Wit is uitgenodigd om een verhaal te presenteren over de succesfactoren van instrumenten. Zijn presentatie is in de bijlage opgenomen. Han komt in zijn inspirerende presentatie tot de volgende factoren:

- Instrumenten moeten *Verleiden*
- Ze moeten als van nature passen in ons werk
- Ze hebben een beperkte levensduur
- Iedere instrument cq gereedschap heeft een eigen functie – Tailormade

Met deze criteria zet hij de zaal aan het denken. Hij roept op om in de sessies na te gaan of deze criteria voor alle categorieën van toepassing zijn en of er aanpassingen of aanvullingen zijn.

Plenaire sessies

De tweede helft van de middag is gevuld met plenaire sessies.

1 gebiedsontwikkeling	GeraldJan Ellen (Deltares) en Willem van Deursen (Carthago)
2 grondstromen	Erik Doekemeijer (ECD Milieu) en Marco Vergeer (Royal Haskoning)
3 saneringsketen	Thom Maas (Bodem+) en Arthur de Groof (SIKB)
4 ondergrond en gebiedsgericht grondwaterbeheer	Justine Oomes (TCB) en Auke Oostra (Bodem+)

In de plenaire sessies wordt per thema gesproken over de instrumenten en over de succescriteria uit de presentatie van Han de Wit. Met deze factoren in de hand wordt tijdens deze bijeenkomst per bodemthema het “beste instrument van Bodemland” verkozen.

Sessie 1: gebiedsontwikkeling (Gerald Jan Ellen en Willem van Deursen)

De sessie ging van start met een inventarisatie van instrumenten die toegepast kunnen worden bij gebiedsontwikkeling.

- Bodem4gebieden (http://www.h2ruimte.nl/pro_bodem4gebieden.html)
- VoorradenMethode (SKB)
- Routeplanner BodemAmbities (<http://www.bodemambities.nl/bodemambities.htm>)
- DLG Kapstok Gebiedsontwikkeling (http://www.minlnv.nl/portal/page?_pageid=120,2073799&_dad=portal&_schema=PORTAL)
- Schetsschuit (DLG)
- RuimtexMilieu (<http://www.ruimtexmilieu.nl/>)
- Biells (<http://www.biells.nl/BIELLS.htm>)

Vervolgens kwamen de succesfactoren voor bodeminstrumenten in gebiedsontwikkeling en een zogenaamde “wishlist” voor en witte vlekken in het instrumentarium aan bod.

Succesfactoren voor bodeminstrumenten

- Vertegenwoordiging van iedereen en acceptatie van en draagvlak voor het instrument door alle actoren. Een punt wat hieraan kan bijdragen is of er bekendheid is met het instrument bij key-spelers. Deze key-spelers moeten liefst alle actoren vertegenwoordigen, dus een goede spreiding over de deelnemende partijen is van belang. Bij het ontwikkelen: wees je bij het ontwikkelen van een bodeminstrument bewust van de doelgroep en betrek de gebruikers bij het ontwikkelen hiervan.
- Heeft het instrument zich bewezen? Instrumenten die in andere trajecten / projecten succesvol zijn ingezet hebben zich bewezen. Dat maakt de acceptatie binnen dit gebiedsontwikkelingsproject eenvoudiger.
- Belangrijke kenmerken bij instrumenten voor ontsluiting van data en gegevens zijn: betrouwbaarheid en kwaliteit van gegevens moet goed duidelijk zijn (up-to-date). Hierbij speelt echter ook: is er een ‘vertaling’ van de gegevens naar de vraagstelling? Kan aangegeven worden hoe relevant de gegevens zijn in de context van de specifieke gebiedsontwikkeling?
- Praktische toepasbaarheid en aantrekkelijkheid maximaliseren: de inleestijd moet tot een minimum worden beperkt. De vorm waarin informatie wordt gepresenteerd moet aansluiten bij het publiek: liever kaartbeelden dan tabellen. Mensen moeten een instrument willen gebruiken. Naast de inhoud gaat het ook om verleiden (makkelijk toegankelijk, eenvoudig om vragen te stellen, zoek potentiële gebruikers pro actief op en bied je hulp aan bij gebruik etc.). Inspiratie en creativiteit scoren hoog bij de succesfactoren van een model.
- Instrumenten moeten in sommige gevallen helpen om gedachtegang te structureren: ze moeten een ‘rode lijn’ bieden (heb ik niks vergeten?). Zorg wel dat er ruimte voor creativiteit blijft. Structureren is prima, maar probeer niet alles in lijstjes te vangen. Houd het doel van het instrument voor ogen!
- Bodem of integraal? Instrumenten horen in de broekzak: een bodeminstrument wordt gebruikt door een bodemadviseur vanuit een bodembelang. Deel het resultaat van het instrument in plaats van het instrument zelf.
- Aansluiting bij aanpalende gebieden. Instrumenten worden beter beoordeeld als ze de mogelijkheid hebben om ook aanpalende beleidsterreinen mee te nemen in de overwegingen.
- Wettelijk of vrij? Het gebruik van instrumenten kan ‘afgedwongen’ worden door een wettelijke verplichting. Dit staat echter haaks op de notie dat modellen moeten ‘verleiden’. Beide zijn dus aspecten die een rol kunnen spelen in het gebruik / acceptatie van modellen. De één kent een dwingend karakter (‘je moet dit instrument gebruiken’) en de andere meer een vrijwillige (‘je wilt dit instrument gebruiken’).
- Gebruik het goede instrument in de goede fase: bijvoorbeeld: RO-ambities vraagt om Bodemambities en niet om een beschrijving welke van de RO-ambities wel of niet mogen!

“Wishlist” voor en witte vlekken in het instrumentarium

- Er zijn weinig instrumenten in de sfeer van beheer en exploitatie.
- Maak kosten van bodembeheer inzichtelijk. Ook bij instrumenten voor de planningsfase wordt weinig aandacht besteed aan lange termijn exploitatie en lange termijn kosten – baten. Koppel dit aan de risicofactoren van locatie ontwikkeling.
- Creëer voor jezelf een gereedschapskist voor de bodem.

- Instrumenten die helpen bij de vraag. Hoe komen wij aan tafel bij de gebiedsontwikkelaars? Hoe maken wij onszelf relevant in het gebiedsontwikkelingsproces? In dit kader werd opgemerkt: wij bieden onszelf aan als instrument voor de gebiedsontwikkelaars.
- Bodem als kans! Hoe breng je dat naar buiten?
- Hoe kom je erachter wat mensen zoeken in de bodem? Een verleidingstool!
- Bodeminstrument als inspiratietool: probeer mensen te prikkelen.
- Hoe krijgen we bodem in de gereedschapskist van de Ruimtelijke Ordening/Gebiedsontwikkeling?
- Een tool om te komen van een bodemvisie tot een plaats aan de tafel bij gebiedsontwikkeling.
- Leer elkaar beter begrijpen (RO-Bodem-Natuur-Infrastructuur...etc). Echt samenwerken. Dit doe je door te beginnen bij de ambitie. Zorg voor kansen door het creëren van onderhandelingsruimte: zoek de wettelijke randen op.
- Zet in op een landelijke communicatie: wat is gebiedsontwikkeling → betrek en informeer de burger.
- Zorg voor het ontwikkelen van instrumenten samen met de gebruikers.

Sessie 2: Grondstromen (Michiel Gadella en Marco Vergeer)

In de sessie grondstromen is door een groep van 25 mensen, vooral werkzaam bij het bevoegd gezag, gekeken naar het overzicht van instrumenten en naar de succescriteria van de instrumenten. Al snel bleek dat er veel meer instrumenten waren dan vooraf aan de deelnemers was gepresenteerd. Geconstateerd is dat er ontzettend veel instrumenten zijn, die ieder een deel van de regelgeving beschreef. In onderstaand overzicht zijn de instrumenten ingedeeld.

Kwaliteit	Wettelijke kaders (Wbb en Bbk), Ww en Waterwet, Wm/Wabo e.d
Overzicht verwerkers/stortplaatsen Overzicht verleende verklaringen grond en baggerspecie Helpdesk Bodem+/SIKB Websites NEN, SIKB, Bodem+, provincies, MD	BRL 9335 (protocol 1 en 2), BRL 7500 (protocol 1 en 2) BRL 7510 Protocollen NEN-normen
Grondbank (virtueel) Grondbank MS-paf / Toetsprog. "grond" "Instrumentenwijzer" "Track&Trace"-programma Meldpunt bodemkwaliteit BIELLS tool grondstromen Risicotoolbox	Handreiking verontdiepen zandwinputten HUM Besluit bodemkwaliteit Handreiking Besluit bodemkwaliteit Waaiers (bv Hergebruik Civiele Werken) Richtlijn bodemkwaliteitskaarten www.bodemrichtlijn.nl Kennisplein Besluit bodemkwaliteit
Uitvoering	Hulpmiddelen

Rode draad in de besprekingen was de complexiteit aan regelgeving. Enerzijds werd erkend dat er in de verschillende regio's van Nederland andere behoeften zijn aan instrumenten. De behoefte aan regionaal maatwerk is echter lastig voor landelijk opererende organisaties, die vooral gebaat zijn bij uniforme instrumenten. In deze sessie kon dit dilemma niet worden opgelost. Wel is gekeken naar oplossingsrichtingen, waarbij het verkrijgen van overzicht van wat er allemaal is sterk terug kwam. De Handreiking van het Besluit bodemkwaliteit werd daarbij als nuttig instrument genoemd en later in de stemming ook uitgeroepen tot het beste instrument binnen deze categorie. Verder is gesuggereerd om te komen tot een aantal basisinstrumenten die altijd toepasbaar zijn, en het duidelijk positioneren van meer specifieke instrumenten. Gaande weg de bespreking ontstond de behoefte aan een nieuw instrument, namelijk een tool die je helpt bij het selecteren van de juiste instrumenten voor jouw situatie.

Tenslotte was er een waarschuwing voor het juiste gebruik van instrumenten. Instrumenten worden nog wel eens oneigenlijk gebruikt. De risicotoolbox, die wordt gebruikt voor het beoordelen van een bodemonderzoek. Soms is dit oneigenlijke gebruik het gevolg van ondeskundigheid. Soms is het ook een bewuste actie, omdat zodoende een geschikter resultaat wordt verkregen. Het bedienen van instrumenten is en blijft mensenwerk.

Sessie 3: De saneringsketen (Arthur de Groof en Thom Maas)

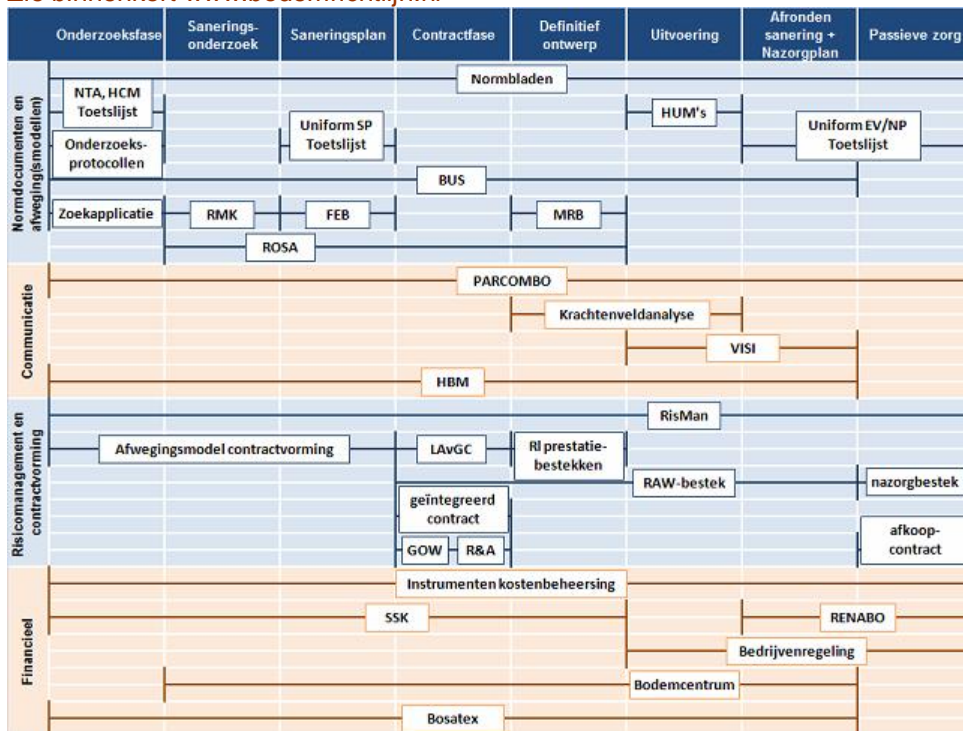
Allereerst zijn er een inventarisatie gemaakt van instrumenten waarvan men in de sessie kennis heeft:

- Omkeerbechure samenloop Bodemsanering/Archeologie
- SOILECTION
- Sanscrit
- Modellen als Csoil, Sedisoil, Volasoil, DiVoCo
- (HUM Bbk)
- Handreiking 'Identificatie spoedlocaties'
- Ksoil
- Overzicht erkenningen
- Triade, risico's voor bodemfauna
- NEN-normen?
- waaiers SIKB
- brochure 'Hoe vind ik een goed milieu-adviesbureau of een goede aannemer?'
- Beoordelingsrichtlijnen, Accreditatieschema's, protocollen en Normbladen SIKB

In deze bijeenkomst zijn verder de volgende punten aan de orde gekomen:

Overzicht van instrumenten.

Zie binnenkort www.bodemrichtlijn.nl

Indicatoren voor het succes van een bodeminstrument zijn:

1. Bereikbaar (online/papier: afhankelijk van doelgroep, openbaar, gratis).
2. Goede kwaliteit (betrouwbaar) / Stempel overheid (status).
3. Aansluitbaar op andere instrumenten (gegevens uitwisselbaar).
4. Ruimte voor verbetering.

5. Makkelijk toepasbaar, snel in gebruik. Discussie hierbij: enerzijds bruikbaar maken voor zo breed mogelijke groep potentiële gebruikers; anderzijds borgen dat gebruikers voldoende deskundigheid hebben voor een goed gebruik en dat gebruikers blijven nadenken bij het gebruik.
6. Rechtsgeldigheid.
7. Tijdwinst in de keten.
8. Mogelijkheid tot spelen (transparantie input -> resultaten).
9. Actueel (niet statisch).
10. Kostenbesparing.
11. Met weinig info al bruikbaar, niveauverschil iteratief.
12. Lichte software.
13. Ontwikkeld met doelgroep.
14. Er moet vraag naar zijn.
15. Doel duidelijk.
16. Inleiding/dummy ingang met uitleg voor niet-deskundigen. Zwakte van het systeem benoemen.

Welke instrumenten missen we nog?

1. Toetsmodule analyseresultaten aan de normen.
2. Kennis bibliotheek (wat kan ik weggooien, wordt elders bewaard?).

Sessie 4: Ondergrond en gebiedsgericht grondwaterbeheer (Justine Oomes en Auke Oostra)

In deze sessie is eerst een korte enquête gehouden onder de deelnemers van de workshop. De vraag was welke instrumenten kennen we die van toepassing kunnen zijn bij plannen met de ondergrond. Verder was de vraag wie ook inhoudelijk redelijk bekend is met het instrument en tenslotte wie ook actief gebruik heeft gemaakt van het instrument. Onderstaand de resultaten van de enquête.

	Instrument	Kennen (wel eens gehoord van het instrument, weet er iets van af)	Kunnen (bekend is wat het instrument doet en wat het kan)	Doen (= wie heeft er werkelijk actief met het instrument gewerkt)
1	Redeneerlijn van de ondergrond	12	1	1
2	Ordering van de ondergrond, een fysiek en juridisch afwegingskader	12	-	-
3	Handreiking Gebiedsgericht grondwaterbeheer	17	3	1
4	Wko-tool	6	1	1
5	Boeg	6	1	-
6	RuimtexMilieu	17	12	3
7	Routepanner	16	8	2
8	Dino loket			
9	Kennisnetwerk			
10	Biels + zoekmachine	25	3	
11	Cascade instrument			
12	Lokaal afwegingskader GGGB Gelderland			
13	Website Noord Brabant			
14	Goede mensen			Iedereen !

Voor de sessie werd de World café methode gebruikt om de kennis over de instrumenten te verdiepen. De discussie tafels hebben we conform het planmodel van ruimteXmilieu ingedeeld. De eerste 2 discussies rondes zijn gebruikt voor de verdieping. Rond 3-4 zijn gebruikt om de succesfactoren en de hiaten uit te diepen.

De vier tafels zijn:

1. Streven (ambitie)
2. Ontwerpen
3. Maken
4. Beleven (beheren)

Conclusies:

De uitkomst van de enquête baart ons zorgen. Namelijk veel deelnemers kennen een aantal instrumenten bij naam, echter slechts weinigen zijn inhoudelijk bekend met het instrument. Het instrument daadwerkelijk toepassen van het instrument in de praktijk is een uitzondering.

De vragen die daarbij opkomen zijn:

1. Voor wie ontwikkelen we het instrument?
2. Ligt de verhouding tussen het maken van het instrument en het onder de aandacht brengen van het instrument wel juist.

Uit de world café rondes komt het volgende naar voren:

1. De meeste instrumenten die naar voren zijn gebracht bevinden zich nog in de conceptfase of zijn in het geheel nog niet algemeen bekend.
2. Het instrument de website www.ruimtexitmilieu.nl wordt als beste instrument bekroond als hulp bij het inrichten van de ondergrond en het gebiedsgericht grondwaterbeheer. Dit is opvallend, het instrument bestaat namelijk al een aantal jaren en het lijkt dat dit instrument dus ver voor zijn tijd is ontwikkeld. Ook ten aanzien van andere instrumenten lijkt dat soms het geval te zijn, dat pas naar enkele jaren het instrument van waarde blijkt te zijn. De ontwerpers zijn wat dat betreft werkelijk koplopers of innovators.
3. De ontwikkelde instrumenten richten zich met name op de beginfase van het proces (streven en ontwerpen)
4. Er is nog weinig ervaring met de latere fases, maken en beheren, bij gebruik van de ondergrond en gebiedsgerichte grondwaterbeheer
5. In de maakfase is meer behoefte aan procesmodellen en procesbegeleiding dan met inhoudelijke instrumenten.
6. Tot slot wordt aangegeven dat de World café methode wellicht niet de juiste vorm was om kennis over de instrumenten te verspreiden. Er blijken namelijk maar weinig deelnemers te zijn die de instrumenten kennen en gebruiken.

In de bijlage (apart te downloaden) vindt u de uitkomsten van de discussierondes van deze sessie. De eventuele presentaties van de sessies zijn in de bijlage opgenomen

Terugkoppeling

Na een korte pauze volgt een terugkoppeling langs de vier sessies. Hero Prins vraagt de sessietrekkers om een terugkoppeling te verzorgen van hun sessie. Vervolgens worden de oorkondes per thema voor het beste instrument uitgereikt. Deze instrumenten zijn verkozen op basis van de indicatoren welke besproken zijn in de parallele sessies. De deelnemers hebben hun stem uitgebracht en de winnaars zijn:

Gebiedsontwikkeling	Routeplanner BodemAmbities én Schetsschuit
Grondstromen	Handreiking Besluit bodemkwaliteit
De saneringsketen	Richtlijn herstel en beheer
Ondergrond en gebiedsgericht grondwaterbeheer	RuimtexitMilieu (handreiking plannen met de ondergrond)

Borrel

We sluiten traditioneel af met een borrel, aangeboden door de provincie Zuid-Holland.

Het kernteam Platform bodembeheer
www.platformbodembeheer.nl